

7. Smith M. PTSD in Veterans: Symptoms Of Post-Traumatic Stress Disorder [Electronic resource] / Melinda Smith, M.A., Lawrence Robinson, Jeanne Segal // Helpguide.org: Trusted guide to mental, emotional & social health. — Access mode: [http://www.helpguide.org/articles/ptsd-trauma/ptsd-in-veterans.htm]
8. van der Kolk, B.A. The Psychological Processing Of Traumatic Experience: Rorschach Patterns in PTSD / B.A. van der Kolk, & C.P. Ducey // Journal of Traumatic Stress. — 1989. — 2. — pp. 259-274.

References translated and transliterated

1. Semenova Y.S. Psykotravma (psykholohichna travma): dyskusiyini pytannya medytsyny ta psykholohiyi [Psychotrauma (psychological trauma): discussion questions of medicine and psychology] / Y. S. Semenova // Ukrayins'kyy naukovomedychnyy molodizhnyy zhurnal. — Spetsial'nyy vypusk # 3, Aktual'ni problemy suchasnoyi medychnoyi psykholohiyi: Materialy V naukovopraktychnoyi konferentsiyi, m.Kyyiv, 11-12 travnya 2011 r.: Natsional'nyy medychnyy universytet imeni O.O.Bohomol'tsya, 2011. — s. 50-54.
2. Tsyhanenko H. Soldaty khochut' voyuvaty na peredoviy [The soldiers want to fight on the front line] [Elektronnyy resurs] / Halyna Tsyhanenko // «TRK «Hromads'ke radio» — Rezhym dostupu do zhurn. : <http://hromadskeradio.org/programs/rankova-hvylya/soldaty-hochut-voyuvaty-na-peredoviy-psyholog>
3. Cohen G. Mental Health Among Reserve Component Military Service Members and Veterans // Gregory H. Cohen, David S. Fink, Laura Sampson, and Sandro Galea Epidemiologic Reviews Advance Access published January 16, 2015.
4. Epstein, S. The Self-Concept, The Traumatic Neurosis, And The Structure Of Personality / In D. Ozer, J.M. Healy, Jr., & A.J. Stewart (Eds.) // Perspectives in personality (1991. —Vol. 3, Part A, pp. 63-98). — London: Jessica Kingsley.
5. Friedman M. J. PTSD: History and Overview [Electronic resource] / Matthew J. Friedman // PTSD: National Center for PTSD. — Access mode: <http://epirev.oxfordjournals.org/content/early/2015/01/15/epirev.mxu007.full.pdf+html>
6. Margolies L. Understanding the Effects of Trauma: Post-traumatic Stress Disorder (PTSD) [Electronic resource] / Lynn Margolies // Psychcentral. — Access mode: <http://psychcentral.com/lib/understanding-the-effects-of-trauma-post-traumatic-stress-disorder-ptsd/>
7. Smith M. PTSD in Veterans: Symptoms Of Post-Traumatic Stress Disorder [Electronic resource] / Melinda Smith, M.A., Lawrence Robinson, Jeanne Segal // Helpguide.org: Trusted guide to mental, emotional & social health. — Access mode: [http://www.helpguide.org/articles/ptsd-trauma/ptsd-in-veterans.htm]
8. van der Kolk, B.A. The Psychological Processing Of Traumatic Experience: Rorschach Patterns in PTSD / B.A. van der Kolk, & C.P. Ducey // Journal of Traumatic Stress. — 1989. — 2. — pp. 259-274.

Ishchuk, O.V. Post-Traumatic stress disorder (PTSD) in military veterans: understanding Ukrainian context. The article revealed the actual understanding of the concepts of psychological trauma and posttraumatic stress disorder in Ukrainian society. The paper presented the names of Ukrainian and Western scholars dealing with the psychology of trauma, shown findings in theoretical and practical scientific directions. The general definition of trauma in foreign and Ukrainian dictionaries was submitted, the psychological nature of trauma and its features were illustrated. The author gave the explanation of how people react in different ways to trauma, experiencing a wide range of physical and emotional reactions. The article listed some events, that mostly lead to emotional or psychological trauma. The data clarified the psychological and physiological trauma symptoms. The article paid an attention to the duration of appearance and manifestation of trauma symptoms and particularly post-traumatic stress disorder. We described what is PTSD and what component it had, for example, shame, guilt, depression, anxiety, anger, etc. Analysis of existing information on PTSD through the prism of foreign studies and found the possibility of applying the results, adapting it to our reality were given. This research showed the ways of occurrence of PTSD and the main characteristics of this disorder. The attention was given to the diagnosis and treatment of post-traumatic stress disorder in Ukraine.

Keywords: military conflict, the veterans of the antiterrorist operation, psychological tension, post-traumatic stress disorder, psychological trauma, ATO syndrome.

УДК 159.922.27 : 316.35

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МІЖГРУПОВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ ГРУП

Я.Ю. Кацович

здобувач кафедри психології
Запорізького національного університету

Кацович Я.Ю. Емпіричне дослідження особливостей міжгрупової диференціації гендерних груп. У статті визначено основні характеристики міжгрупової диференціації в гендерних групах, обґрунтовано необхідність її емпіричного дослідження. З'ясовано, що при взаємодії гендерних груп проявляються феномени міжгрупової диференціації (інгруповий фаворитизм, ін- та аутгрупова дискримінація). Знайдено статистично значущі відмінності в оцінках чоловіків і жінок. Встановлено, що існують статистично значущі відмінності в оцінці чоловіків і жінок в залежності від психологічної статі особистості: було виявлено, що стереотипні характеристики притаманні переважно представникам фемінної та маскуліної психологічної статі. Фемінні жінки загалом схильні до високих оцінок як своєї групи, так і групи чоловіків. Чоловіки та жінки з андрогінною психологічною статтю дають менш стереотипні оцінки.

Ключові слова: міжгрупова диференціація, гендерні групи, психологічна стать, інгруповий фаворитизм, аутгрупова дискримінація.

Кацович Я.Ю. Эмпирическое исследование особенностей межгрупповой дифференциации гендерных групп. В статье определены основные характеристики межгрупповой дифференциации в гендерных группах, обоснована необходимость ее эмпирического исследования. Установлено, что при взаимодействии гендерных групп проявляются феномены межгрупповой дифференциации (ингрупповой фаворитизм, ин- и аутгрупповая дискриминация). Найдены статистически значимые различия в оценках мужчин и женщин. Установлено, что существуют статистически значимые различия в оценке мужчин и женщин в зависимости от психологического пола личности: было обнаружено, что стереотипные характеристики присущи в основном представителям феминного и маскулинного психологического пола. Феминные женщины вообще склонны к высоким оценкам как своей группы, так и группы мужчин. Мужчины и женщины с андрогинным психологическим полом дают менее стереотипные оценки.

Ключевые слова: межгрупповая дифференциация, гендерные группы, психологический пол, ингрупповой фаворитизм, аутгрупповая дискриминация.

Постановка проблеми. В сучасному світі диференціація ролей чоловіків та жінок зазнала суттєвих трансформацій. Все частіше жінки оволодівають чоловічими професіями, а чоловіки займають традиційно жіночі посади. Відбувається зміна стандартних стратегій взаємодії у всіх сферах життєдіяльності. Разом з цим природно, що при цьому підвищується рівень міжгрупової диференціації. Основою для формування гендерних відносин є поляризація, диференціація позицій чоловіків і жінок (як представників різних гендерних груп), яка, на наш погляд, пов'язана з феноменами нерівності, домінування, влади, підпорядкування. При цьому, важливим є не лише усвідомлення приналежності до певної гендерної групи і ідентифікації з нею, – актуальним є налагодження відносин між членами різних груп як загалом, так і зокрема. Аспектів життя, де чоловіки та жінки зустрічаються задля безпосередньої взаємодії безліч – це соціальна, економічна, політична, культурна, сімейна, сексуальна та інші сфери. На наш погляд, знання механізмів взаємодії гендерних груп та міжгрупової диференціації дозволить уникнути негативних наслідків взаємодії та налагодити співпрацю в будь-якій сфері життя: професійної, сімейної, особистої та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом, аналіз категорій гендеру та взаємодії гендерних груп представлений у роботах С.Л. Бем, Ш.М. Берн, Т.В. Говорун, А.І. Донцова, Н.В. Досіної, М. Кімела, І.С. Клеціної, Л.М. Ожигової, М.В. Реуцького, М.Г. Ткалич та ін. Особливу увагу на міжгруппову диференціацію у взаємодії соціальних груп звертали такі науковці як В.С. Агеев, О.А. Гулевич, А.І. Донцов, І.Р. Сушков та ін. Однак, наявних досліджень міжгруппової диференціації гендерних груп наразі недостатньо для всебічного висвітлення даної проблематики в її актуальному стані. Відомо, що кількість аспектів, в яких взаємодія між чоловіками та жінками повинна нести якісний продукт, дуже велика, і недостатня розробленість даної проблематики не дозволяє зробити цю взаємодію якісною. Зокрема, не дивлячись на кількість досліджень гендеру та міжгруппової диференціації соціальних груп, науковці ще не дійшли висновку, як можна вирішити проблему появи, наприклад, феноменів інгруппового фаворитизму та аутгруппової дискримінації. Тому на сьогодні таке дослідження має важливу практичну значущість.

Міжгруппову диференціацію науковці (В.С. Агеев [2], О.А. Гулевич [3] та ін.) визначають як феномен міжгруппового спілкування, що припускає різну оцінку членів своєї (інгруппи) й іншої (аутгруппи) груп, різні емоції, які вони викликають, а також різну поведінку по відношенню до них. Цей ефект виникає у міжгрупповій ситуації, в якій беруть участь люди, які усвідомлюють свою приналежність до певної соціальної спільності, зокрема при ідентифікації себе з певною гендерною групою.

На основі аналізу робіт В.С. Агеева [2], Г.М. Андреевої [1], А.І. Донцова [4] був виділений перелік параметрів, відповідно з яким розкриваються особливості соціальних (в тому числі і гендерних) груп, а саме: 1) загальні характеристики соціальних груп; 2) психологічна структура соціальних групи; 3) співвідношення психіки окремих індивідів, що входять в соціальну групу, з елементами групової психології; 4) характеристика стану і статусу соціальної групи в суспільстві.

О.А. Гулевич виокремлює такі види міжгруппової диференціації: інгрупповий фаворитизм (перевага інгруппи) / аутгруппова дискримінація (нехтування аутгруппою); аутгрупповий фаворитизм (перевага аутгруппи) / інгруппова дискримінація (нехтування інгруппою) [3].

Міжгруппова диференціація супроводжує людину в будь-якій діяльності та зумовлює її включеність в соціум на рівні тієї групи, до якої вона себе відносить. Більше того, співвідношення з тією чи іншою групою зумовлює характер взаємодії, яка є важливою, зокрема, при гендерній взаємодії – як зі своєю, так і з протилежною їй групою. А оскільки гендерні групи є одними з

найбільших соціально-психологічних спільностей, дослідження специфіки їх міжгрупової диференціації набуває важливого значення.

Метою статті є аналіз результатів емпіричного дослідження особливостей міжгрупової диференціації в оцінці представників гендерних ін- та аутгруп.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Для перевірки *гіпотези* про те, що при взаємодії гендерних груп проявляються феномени міжгрупової диференціації, а саме – феномен інгрупового / аутгрупового фаворитизму та феномен аутгрупової / інгрупової дискримінації, прояв яких залежить від соціально-демографічних та індивідуально-психологічних особливостей особистості, нами були використані наступні методи: методика «Психологічна стать особистості» С. Бем (в модифікації О.Г. Лопухової) [6], методика семантичного диференціалу для оцінки представників гендерної інгрупи та аутгрупи [8], методика з визначення ставлення до представників ін- та аутгрупи (діагностика прийняття інших – шкала Фейя) [8].

Вибірка дослідження складала 592 особи, з яких 70.8% – це жінки, 29.2% – чоловіки. Вік респондентів – від 18 до 70 років ($M=35.7$; $SD=11.6$).

Аналіз результатів емпіричного дослідження представимо наступним чином: 1) проаналізуємо загальні результати дослідження ставлення до чоловіків і жінок, отримані за методиками семантичного диференціалу та шкали Фейя; 2) визначимо статеві відмінності у цьому ставленні та відмінності за психологічною статтю особистості; 3) з'ясуємо, чи існують інші відмінності у цьому ставленні, а саме: вікові, за рівнем освіти.

Отже, *загальні результати дослідження ставлення до чоловіків і жінок* показали, що загалом, респонденти оцінюють жінок вище, ніж чоловіків ($M = 12.91$ та 10.83 відповідно за методикою семантичного диференціалу та $M = 57.0$ та 54.1 відповідно за шкалою Фейя, при максимальних 90). Отже, жінки є більш привабливими для респондентів, ніж чоловіки. Однак, зазначимо, що оцінка і чоловіків, і жінок знаходиться на рівні вище середнього. Також, згідно результатам за семантичним диференціалом, активність жінок оцінена вище, ніж активність чоловіків ($M = 6.91$ та 5.87 відповідно): вони сприймаються більше як екстравертовані, мають більш привабливі особистісні особливості. При цьому, сила, домінування, впевненість, незалежність, схильність розраховувати на власні сили сприймається респондентами як чоловіча властивість ($M = 6.12$), ніж як жіноча ($M = 4.28$), що, на наш погляд, відповідає гендерним стереотипам про «сильного чоловіка та слабку жінку».

Аналіз *взаємозв'язку статевої належності респондентів та їх оцінки представників гендерної інгрупи і гендерної аутгрупи* показав наявність статистично значущих відмінностей.

Отже, чоловіки вище оцінюють силу чоловіків, ніж жінки ($t = -2.53$, $p<0.01$). В оцінці привабливості жінок також знайдені відмінності: жінки оцінюють інгрупу вище, ніж чоловіки оцінюють жінок ($t = 2.39$, $p<0.02$). Чоловіки набагато нижче оцінюють силу жінок, ніж вони самі ($t = 3.06$, $p<0.001$), теж саме стосується активності ($t = 4.62$, $p<0.001$). Таким чином, більше відмінностей спостерігається в оцінці жіночої групи. В оцінці чоловіків відмінності знайдені лише в показниках сили. На наш погляд, ці данні підтверджують результати досліджень [5; 7], які показують, що стосовно жінок існує більше гендерних стереотипів, ніж стосовно чоловіків, також жіночі гендерні норми не так жорстко «прописані», як чоловічі, а отже, і оцінки образу жінки більш диференційовані.

Діагностика прийняття інших за шкалою Фейя підтверджують такі результати: стеві відмінності знайдені як в оцінці чоловіків ($r = -0.25$, $p<0.01$), так і в оцінці жінок ($r = 0.29$, $p<0.01$), при цьому чоловіки вище оцінюють привабливість жінок ($M = 60.3$), ніж привабливість чоловіків ($M = 50.7$), жінки майже однаково оцінюють привабливість ін- та аутгрупи ($M = 55.3$ та $M = 55.9$ відповідно). Отже, чоловіки схильні бачити більше відмінностей між чоловіками і жінками, ніж це роблять жінки, які цих відмінностей не підкреслюють.

Аналіз окремих пар прикметників семантичного диференціалу показав, що чоловіки найчастіше звертають увагу на категорії зовнішності, зібраності та рівня вербальної активності. Особливість при цьому полягає в тому, що згідно результатам, чоловік не обов'язково повинен бути фізично привабливим, але при цьому він має бути напруженим, тобто готовим до дії. Ці дані є стереотипними показниками нормативної маскуліності у суспільстві.

Але також можна помітити, що пара «розслаблений / напружений» знаходиться на рівні статистичної значущості $p<0.05$, а пара «відлюдний / комунікабельний» – на рівні $p<0.01$. Це можна

пояснити тим, що чоловіки зараз частіше взаємодіють в гетерогендерних колективах, що змушує їх пристосовуватися до «жіночої» форми взаємодії – а саме, підвищувати свій рівень вербальної комунікації.

Жінки також показали стереотипні результати, обираючи притаманні для їхньої інгрупи ознаки: мовчазна, пасивна, чуйна, нерішуча. Але, паралельно цим результатам, на рівні статистичної значущості $p < 0.01$ знаходяться такі прикметники, як сильна, незалежна, енергійна, комунікабельна, самостійна. Впевненість, яка зазвичай є характеристикою чоловіка, знаходиться на рівні статистичної значущості $p < 0.05$. Такі дані можна обґрунтувати тим, що задля самореалізації в суспільстві, жінки все частіше обирають статево нетипові форми взаємодії.

Виходячи з цих результатів, ми бачимо кореляцію як серед чоловіків, так і серед жінок по наступним парам прикметників: привабливий / непривабливий, слабкий / сильний, млявий / енергійний, відлюдний / комунікабельний, несамостійний / самостійний.

Окрім цього, чоловіки характеризують представників своєї статі як відкритих, доброзичливих, впевнених, але в цей же час егоїстичних, несправедливих та нещирих. Жінки ж позитивно характеризують представниць своєї статі лише за категорією «незалежна», серед інших – мовчазна, пасивна та нерішуча.

Показово, що окремо чоловіки дають більш позитивні характеристики представникам своєї статі, що можна співвіднести з наявністю феномену інгрупового фаворитизму, а жінки приписують більш негативні риси жінкам, що вказує на феномен інгрупової дискримінації.

Ці результати, на наш погляд, можна пояснити особливостями гендерної взаємодії. Зазвичай, чоловіки більше схильні до інгрупового фаворитизму та аутгрупової дискримінації, якщо переважно їх оточують представники спільної їм статі [3]. Це пов'язано як з гендерними стереотипами, так і з установками на домінування над жінками, які знаходяться в меншості. Щодо жінок, то вони схильні до інгрупової дискримінації та аутгрупового фаворитизму, якщо більшість становлять представниці їхньої статі. При цьому, в колективі, де більшість складають чоловіки, жінки можуть показувати як високий рівень інгрупового фаворитизму, так і високий рівень інгрупової дискримінації. Це, на наш погляд, пов'язано з рівнем конкуренції в тій сфері взаємодії, де вони знаходяться, а також з особливостями гендерної ідентифікації.

Аналіз *взаємозв'язку психологічної статі респондентів та їх оцінок представників гендерної ін- та аутгруп* також показав наявність значущих відмінностей.

Проаналізувавши психологічну стать чоловіків і жінок, які взяли участь у дослідженні, було виявлено, що 69.6% мають андрогінну психологічну стать, 13.1% – фемінну, 12.3% – маскулінну, 5.0% – недиференційовану.

Серед жінок 73.6% мають андрогінну психологічну стать, 16.2% – фемінну, 5.2% – маскулінну, 5.0% – недиференційовану. Серед чоловіків: 60.2% – андрогінну, 29.2% – маскулінну, 5.6% – фемінну та 5.0% – недиференційовану. Отже, жінок з андрогінним типом особистості більше, ніж чоловіків. Також більша кількість чоловіків має психологічну стать, яка відповідає їх біологічній статі (маскулінну), ніж кількість жінок, яка має фемінну психологічну стать.

У 69.6% опитаних з андрогінною психологічною статтю спостерігається зв'язок за більшою кількістю пар прикметників семантичного диференціалу. Зазначимо також, що носії маскулінної психологічної статі (в основному чоловіки) нижче оцінюють силу жінок, ніж інші ($r = -0.26$, $p < 0.01$).

Окремо рівень фемінності респондентів пов'язаний із оцінкою привабливості чоловіків ($r = 0.22$, $p < 0.01$) та їх активністю ($r = 0.18$, $p < 0.01$): чим вищий рівень фемінності, тим більш привабливими та активними здаються чоловіки.

У характеристиках жінок знайдені такі відмінності: чим вищий рівень маскулінності у респондентів, тим вище ними оцінюється сила жінок ($r = 0.14$, $p < 0.05$). Рівень фемінності респондентів також пов'язаний з оцінюванням жінок: рівнем привабливості ($r = 0.20$, $p < 0.01$), сили ($r = 0.22$, $p < 0.01$), активності ($r = 0.15$, $p < 0.05$). На наш погляд, це обумовлено тим, що жінки (серед тих, хто має фемінну психологічну стать більшість) схильні надавати більш позитивні оцінки при характеристиках іншого. Тому фемінність респондентів пов'язана з високими оцінками.

Діагностика прийняття інших за шкалою Фейя показала, що психологічна стать респондентів пов'язана з оцінкою привабливості взаємодії з чоловіками на рівні тенденції ($r = -0.14$, $p < 0.05$). До того ж, окремо з оцінкою чоловіків пов'язаний рівень фемінності як складова психологічної статі

($r = 0.31$, $p < 0.01$). Отже, фемінні жінки вище оцінюють чоловіків, ніж жінок. Ці дані підтверджуються дослідженнями [7], які свідчать про те, що носіям фемінної психологічної статі (а це у більшості випадків жінки) притаманний аутгруповий фаворитизм: ставлення до чоловіків є кращим, ніж до жінок. Знайдені нами статеві відмінності також підтверджують

Таким чином, ми можемо спостерігати залежність показників семантичного диференціалу та оцінки привабливості чоловіків і жінок за шкалою Фейя як від біологічної, так і від психологічної статі, а також різницю між цими показниками, яка впливає на особливості міжгрупової диференціації. На наш погляд, це може бути пов'язано як з гендерними стереотипами та гендерними соціальними нормами, що було зазначено вище, так і з диференціацією ролей та статусів у конкретних групах, серед чоловіків та жінок.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. За результатами емпіричного дослідження проблеми було з'ясовано, що при взаємодії гендерних груп проявляються феномени міжгрупової диференціації, а саме – феномен інгрупового фаворитизму, феномен ін- та аутгрупової дискримінації, особливістю яких є те, що представники однієї гендерної групи надають перевагу своїй групі, що відображається на оцінках особистісних властивостей представників своєї статі та протилежної. Результати показали, що існують статистично значущі відмінності в оцінках чоловіків і жінок: за окремими особистісними характеристиками чоловіки вище оцінюють чоловіків, а жінки – жінок. Окрім цього встановлено, що існують статистично значущі відмінності в оцінці чоловіків і жінок в залежності від психологічної статі особистості: було виявлено, що стереотипні характеристики притаманні переважно представникам фемінної та маскуліної психологічної статі. Фемінні жінки загалом схильні до високих оцінок як своєї групи, так і групи чоловіків. Чоловіки та жінки з андрогінною психологічною статтю дають менш стереотипні оцінки.

Ці результати свідчать, на наш погляд, про важливість розробки програми подолання негативних наслідків міжгрупової диференціації, які неминуче виникають в гендерних групах та впливають на характер та продуктивність міжгрупової взаємодії.

Список використаних джерел

1. Андреева Г.М. Социальная психология [Учебник для факультетов психологии университетов] / Г.М. Андреева – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 149 с.
2. Агеев В.С. Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы / В.С. Агеев - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. - 240 с.
3. Гулевич О.А. Психология межгрупповых отношений / О.А. Гулевич. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2007. – 432 с.
4. Донцов А.И. О понятии «группа» в социальной психологии ? А.И. Донцов // Вестник Московского университета. Серия 14. Психология. №4 – 1997. – С. 17-25.
5. Досина Н.В. Компонент согласия во взаимодействиях гендерных групп: когнитивный подход к анализу / Н.В. Досина // Социология и социальная работа. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Серия «Социальные науки», 2011. – № 3 (23). – С. 14-19.
6. Лопухова О.Г. Психологический пол личности: адаптация диагностической методики / О.Г. Лопухова // Прикладная психология, 2001 г. №3.
7. Ткалич М.Г. Психология гендерной взаимодействия персонала организаций : [монография] / М.Г. Ткалич. – Київ-Запоріжжя: ЗНУ, 2015 – 315 с.
8. Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н.П. Фетискин, В.В. Козлов. – М.: Из-во Института психотерапии, 2002 – 339 с.

References transliterated

1. Andreeva G.M. Social'naja psihologija / G.M. Andreeva – М.: Izd-vo MGU, 1980. – 149 s.
2. Ageev V.S. Mezhhgruppovoe vzaimodejstvie: social'no-psihologicheskie problemy / V.S. Ageev — М.: Izd-vo Mosk. un-ta, 1990. — 240 s.
3. Gulevich O.A. Psihologija mezhhgruppovyh otnoshenij / O.A.Gulevich. – М.: Moskovskij psihologo-social'nyj in, 2007. – 432 s.
4. Doncov A.I. O ponjatii «gruppa» v social'noj psihologii // Vestnik Moskovskogo universiteta. Serija 14. Psihologija. №4, 1997. – S. 17-25.
5. Dosina N.V. Komponent soglasija vo vzaimodejstvijah gendernyh grupp: kognitivnyj podhod k analizu / N.V. Dosina // Sociologija i social'naja rabota. Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N.I. Lobachevskogo. Serija «Social'nye nauki», 2011. – № 3 (23). – S. 14-19.
6. Lopuhova O.G. Psihologicheskij pol lichnosti: adaptacija diagnosticheskoj metodiki / O.G. Lopuhova // Prikladnaja psihologija, 2001 g. №3.
7. Tkalych M.G. Psihologija gendernoi' vzajemodii' personalu organizacij : [monografija] / M.G. Tkalych. – Kyi'v-Zaporizhzhja: ZNU, 2015 – 315 s.

8. Fetiskin N.P. Social'no-psihologicheskaja diagnostika razvitija lichnosti i malyh grupp / N.P. Fetiskin, V.V. Kozlov. – M.: Iz-vo Instituta psihoterapii, 2002 – 339 s.

Katsovych, Ya.Yu. Empirical research of gender intergroup bias. The paper is dedicated to the study of the phenomenon of intergroup differentiation in gender groups. The main characteristics of intergroup differentiation in gender groups and the necessity of its empirical research were discussed. It was found that in the interaction of gender groups we can meet the phenomena of intergroup bias (ingroup favoritism, outgroup discrimination). We found statistically significant differences in the assessments of men and women. It was established that there were statistically significant differences in the assessment of men and women based on psychological sex (type of gender identity), it was found that the stereotypical characteristics inherent to most members of the feminine and masculine psychological sex. Feminine women are generally prone to high marks both gender ingroup and gender outgroup. Men and women with androgynous psychological gender are less stereotyped evaluation. These findings pointed the importance of developing programmes to overcome the negative effects of intergroup differentiation that inevitably arise in gender groups and affect intergroup interaction.

Keywords: intergroup differentiation, gender groups, psychological sex, ingroup favoritism, outgroup discrimination.

УДК 316.6:316.35:364.044 (477)

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ СПЕЦИФІЧНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В НАПРЯМКАХ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В.В. Кузьмін

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи
Запорізького національного технічного університету
Kuzmin2v@gmail.com

Кузьмін В.В. Типологізація специфічних груп населення України в напрямках організації соціально-психологічної діяльності. В статті розглянуто типологізацію специфічних груп населення України у фокусі організації соціально-психологічної роботи у спеціалізованих установах. Автором запропоновано вважати, що основним критерієм соціально-психологічної інфраструктурної підтримки є їх якісна соціально-психологічна адаптація та соціалізація, ресоціалізація відповідних груп клієнтів, адже фахова підтримка населення має здійснюватися на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що є особливо важливим в сучасних вітчизняних реаліях.

Ключові слова: специфічна соціальна група, психологія соціальної роботи, клієнт, соціально-психологічна адаптація, соціалізація, спеціалізовані установи.

Кузьмин В.В. Типологизация специфических групп населения Украины в фокусе социальной психологии, психологии социальной работы. В статье рассмотрена типологизация специфических групп населения Украины в фокусе социальной психологии, психологии социальной работы в контексте поддержки в учреждениях социально-психологической инфраструктуры. Автором предложено считать, что основным критерием социально-психологической инфраструктурной поддержки является качественная ресоциализация соответствующих клиентов, ведь профессиональная поддержка этих групп населения имеет особую важность и приоритетность в современных отечественных реалиях.

Ключевые слова: специфическая социальная группа, социальная психология, психология социальной работы, клиент, учреждения инфраструктуры.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство все більше контактує з великою кількістю травмуючих подій, які віддзеркалюються у носіїв психологічної поведінки. Відповідні зміни у структурі особистостей, які мають певною мірою «відхилену» поведінку, дають нам підстави певним чином класифікувати різні групи клієнтів. В сучасних умовах, до значної кількості груп клієнтів соціально-психологічних служб, в Україні до цієї когорти приєдналися внутрішньо-переміщені особи, які по суті є вимушеними внутрішніми мігрантами. Також важливо відзначити, що останніми роками також поновилась забута група клієнтів спеціалізованих служб в соціально-психологічній роботі – постраждали в наслідок військових дій, зон надзвичайного лиха, посткатастроф тощо.

За даними Державної служби статистики на протязі 2015-2016рр., значно збільшилась чисельність осіб, які потребують соціально-психологічної допомоги у різних напрямках. Аналізуючи соціальний звіт Міністерства соціальної політики за 2015 рік, можна відмітити певні зрушення, які додатково вказують на проблематику становища населення України. Так, число офіційних учасників бойових дій станом на 01.01.2016 сягнуло 163 712 тисяч осіб. Також вкрай гостро в нашій державі постає та вимагає негайного вирішення проблема сирітства, на 1 січня 2016 року в Україні зареєстроване 73 182 дитини з відповідним статусом, при цьому близько 80% з них є соціальними сиротами. Турбує така категорія, як клієнти з особливими потребами, що потребують багатоаспектної